

УДК 339.727.22:330.34(477)

*Н. В. Поліщук,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів і банківської справи,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8037-0471>
В. Р. Гуменюк,
аспірант, Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8244-2949>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.18.93

РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

*N. Polishchuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance and Banking, Vasyl Stus Donetsk National University
V. Humenyuk,
Postgraduate student, Vasyl Stus Donetsk National University*

THE ROLE OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF BORDER REGIONS OF UKRAINE

У статті розглянуто значення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) як одного з ключових чинників економічного розвитку прикордонних регіонів України. Проаналізовано вплив ПІІ на підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки, розвиток виробничої та транспортної інфраструктури, створення нових робочих місць та зростання рівня доходів населення. Особливу увагу приділено специфіці прикордонних регіонів, які мають унікальні можливості для залучення іноземного капіталу завдяки вигідному географічному розташуванню, близькості до ринків ЄС та участі у транскордонних проєктах. Визначено основні переваги ПІІ, серед яких — доступ до сучасних технологій, інноваційного менеджменту та міжнародних стандартів виробництва. Особливо проаналізовано бар'єри для залучення інвестицій, зокрема недосконалість інвестиційного законодавства, ризику, пов'язані з економічною та політичною нестабільністю, недостатній розвиток інфраструктури. Визначено роль прямих іноземних інвестицій у розвитку прикордонних регіонів України. Доведено, що іноземні інвестиції є важливим джерелом фінансування, яке сприяє розширенню виробничих потужностей, створенню нових робочих місць, модернізації інфраструктури, а також упровадженню передових технологій та інноваційних рішень. Залучення прямих іноземних інвестицій активізує інвестиційну діяльність у державі, підсилює її конкурентні позиції на світовому ринку та відіграє визначальну роль у відновленні та подальшому розвитку економіки України.

The article examines the importance of foreign direct investment (FDI) as one of the key factors in the economic development of the border regions of Ukraine. The impact of FDI on increasing the competitiveness of the regional economy, the development of production and transport infrastructure, the creation of new jobs and the growth of the population's income level is analyzed.

The dynamics of foreign direct investment in the regions of Ukraine during the period of full-scale invasion turned out to be uneven: only some regions recorded growth, mainly due to the development of agriculture and support from strategic investors from developed countries. At the same time, most regions saw a decrease in FDI, which, however, does not always indicate a general decline in investment activity, since within some regions there was a parallel increase in investments in promising industries. This situation emphasizes the importance of diversifying the economy and developing competitive sectors that are able to attract capital even in conditions of military risks. Particular attention is paid to the specifics of border regions, which have unique opportunities for attracting foreign capital due to their advantageous geographical location, proximity to EU markets and participation in cross-border projects. The main advantages of FDI are identified, including access to modern technologies, innovative management and international production standards. Barriers to attracting investment are separately analyzed, in particular, the imperfection of investment legislation, risks associated with economic and political instability, and insufficient infrastructure development. The role of foreign direct investment in the development of border regions of Ukraine is determined. It is proven that foreign investment is an important source of financing that contributes to the expansion of production capacities, the creation of new jobs, the modernization of infrastructure, as well as the introduction of advanced technologies and innovative solutions. Attracting foreign direct investment activates investment activity in the state, strengthens its competitive position in the world market and plays a decisive role in the restoration and further development of the Ukrainian economy.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, прикордонні регіони, економічний розвиток, залучення інвестицій.

Key words: foreign direct investment, border regions, economic development, investment attraction.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах глобалізації та інтеграції України у світову економіку залучення прямих іноземних інвестицій у прикордонні регіони стає одним із ключових факторів їхнього економічного розвитку. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) сприяють створенню нових робочих місць, модернізації виробництва, впровадженню інноваційних технологій та підвищенню конкурентоспроможності місцевих підприємств.

Особливу значущість тема набуває для прикордонних територій, де ефективне використання інвестицій може стимулювати розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, посилити транскордонну співпрацю та забезпечити інтеграцію місцевих підприємств у міжнародні економічні процеси. Крім того, аналіз впливу ПІІ на розвиток прикордонних регіонів дозволяє виявити бар'єри інвестиційної діяльності та розробити ефективні механізми стимулювання економічного зростання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДЖЕРЕЛ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблему прямих іноземних інвестицій вивчали численні вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед яких: Бовкун О. В. [1], Гобрей М. В. [3], Ковель П. М. [4], Лазаренко М. І. [5], Поліщук Н. В. [6], Прокопенко Н. С. [7], Савченко М. В. [9], Соколовська О. М. [12], Степанюк В. Л. [8], Стахів Г. М. [13], Тимоць М. В. [13] та інші. Попри наявність досліджень щодо впливу ПІІ на економічний розвиток України загалом, недостатньо вивченими залишаються особливості їхнього залучення та ефективного використання саме у прикордонних регіонах, які мають специфічні економічні, інфраструктурні та безпекові умови, особливо в період збройної агресії та зміни логістичних маршрутів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — оцінити роль прямих іноземних інвестицій у розвитку прикордонних регіонів України.

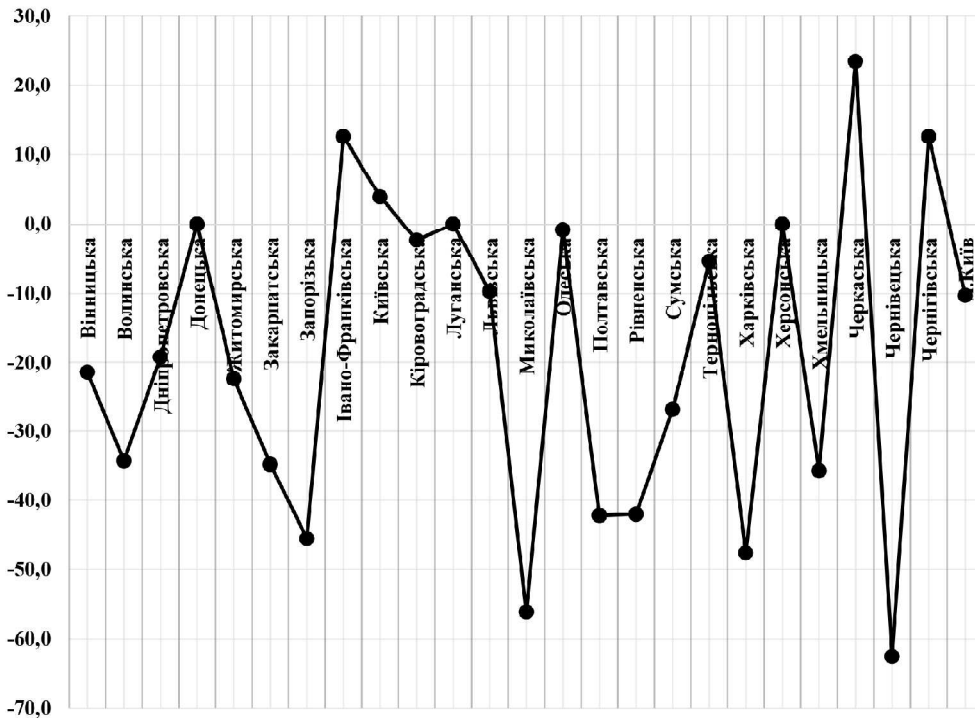

Рис. 1. Зміна залишків прямих іноземних інвестицій за регіонами України за період 2022 — перше півріччя 2024 рр.*

*дані Луганської, Донецької, Херсонської областей відсутні.

Джерело: побудовано на основі [8].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Прямі іноземні інвестиції є важливим чинником економічного розвитку, який забезпечує притік фінансових ресурсів, сучасних технологій та управлінського досвіду у національну економіку. Для прикордонних регіонів України ПІІ мають особливе значення, оскільки сприяють не лише економічному зростанню, а й розвитку інфраструктури, підвищенню конкурентоспроможності місцевих підприємств, створенню нових робочих місць та інтеграції регіонів у міжнародні економічні процеси.

Залучення ПІІ активно сприяє підвищенню експортного потенціалу прикордонних регіонів. За рахунок інтеграції з міжнародними ринками, місцеві підприємства отримують доступ до передових технологій, нових ринків збуту та ефективних методів управління. Також варто зазначити, що розширення транскордонного співробітництва через спільні проєкти з розвитку, наприклад, створення індустріальних парків або зон вільної торгівлі, забезпечує економічні вигоди для обох сторін.

Дослідження динаміки прямих іноземних інвестицій у регіони України в період повномасштабного вторгнення (рис. 1) свідчить, що зростання їх обсягів зафіксовано лише в чотирьох областях: Черкаській (+23,5%), Івано-Франківській (+12,6%), Чернігівській (+11,6%) та Київській (+3,9%). Ключову роль у цьому зростанні відіграло сільське господарство, а серед основних інвесторів були США, Швейцарія, Кіпр, Данія та інші країни Європейського Союзу.

Ще п'ять регіонів зазнали помірного скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій — не більше ніж на 10%. До них належать Одеська, Кіровоградська,

Тернопільська, Львівська області та м. Київ. Варто зазначити, що в окремих регіонах, особливо там, де зниження ПІІ було незначним, спостерігалось одночасне зростання інвестицій в одних галузях та скорочення в інших, що свідчить про динамічний характер процесу. Так, в Одеській області суттєво збільшилися вкладення в сектор інформації та телекомунікацій, однак це зростання не змогло компенсувати втрати в інших напрямках.

Проте, незважаючи на позитивні аспекти, існують суттєві бар'єри, які обмежують залучення інвестицій. Серед них — правова нестабільність, недостатня прозорість процедур залучення інвесторів, високий рівень корупції та складність у вирішенні питань земельних відносин. Крім того, низький рівень підготовки місцевої робочої сили та відсутність державних програм підтримки інвесторів у прикордонних регіонах є додатковими викликами, що вимагає вдосконалення державної політики, спрямованої на створення сприятливого інвестиційного клімату.

Зміни в інвестиційній активності спричинені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Зростання прямих іноземних інвестицій в окремі періоди пояснюється лібералізацією, реформами у сфері бізнесу та міжнародною підтримкою. Водночас, спади традиційно пов'язані з політичною нестабільністю, військовим конфліктом, економічною кризою тощо. Вплив також має збільшення глобального попиту та зміни в політиці ключових торговельних партнерів України.

Для повернення людського капіталу та підвищення інвестиційної привабливості країни необхідна довгострокова стратегія залучення іноземного капіталу, боротьба з корупцією, створення рівних умов для веден-

Таблиця 1. Індикатори кореляційно-регресійного аналізу

Роки	Y	X1	X2
2012	8,175	182,6	3,41E-07
2013	4,509	190,5	3,75E-07
2014	0,847	133,5	3,64E-07
2015	-0,198	91	2,09E-07
2016	4,128	93,4	1,63E-07
2017	3,68	112,1	2,18E-07
2018	4,975	130,9	2,67E-07
2019	5,796	153,9	3,27E-07
2020	0,304	156,6	4,37E-07
2021	7,954	199,8	4,33E-07
2022	0,221	162	4,04E-07
2023	4,8	178,8	3,2E-07

Джерело: сформовано на основі [2, 10, 11].

ня бізнесу та ефективного функціонування судової системи.

Проте військові дії на території України завдають значних економічних збитків і створюють серйозні виклики для інвестиційного розвитку регіонів. Відновлення потребує значного часу, нових підходів і фінансових ресурсів. Уряд вже проводить заходи для стимулювання підприємницької діяльності, зокрема через податкові пільги, кредитні програми та підтримку бізнесу.

Західні інвестиції відіграють ключову роль у відновленні економіки та можуть сприяти поверненню українців, які виїхали за кордон. Європейський Союз пропонує підтримку, яка може залучити десятки мільярдів євро капіталовкладень, для українського бізнесу 70 %, який планує інвестувати — це додаткове фінансування.

Інвестиційний потенціал регіону є складним економічним явищем, що закінчується формуванням під впливом сукупності різних приватних факторів. Його оцінку можна здійснити шляхом аналізу обсягу іноземних капітальних інвестицій, що враховує специфіку трансфор-

маційних процесів як у регіональній, так і в національній економіці.

Для з'ясування взаємозв'язку між зміною обсягів ПІІ в Україні та іншими показниками економічного розвитку було проведено кореляційно-регресійний аналіз. Для цього обрано такі індикатори (табл. 1):

Y — прями іноземні інвестиції в Україні, млрд дол. США

X1 — рівень ВВП, млрд дол. США

X2 — середня заробітна плата, млрд дол. США

Кореляційно-регресійний аналіз дає змогу виявити статистичні залежності між обсягами ПІІ та іншими показниками економічного розвитку, а також визначити силу й напрям цих залежностей. Крім того, цей метод дозволяє перевіряти гіпотези щодо причинно-наслідкових зв'язків між змінними та здійснювати прогнозування значень однієї змінної на основі показників інших.

За результатами проведеного економетричного аналізу найбільш оптимальною виявилася регресійна модель (1):

$$Y = -1,302 + 0,115X1 - 37469886,43X2 \quad (1).$$

Проведені дослідження дали можливість визначити коефіцієнт детермінації, який дорівнює 0,689, що свідчить про високу якість моделі та про те, що 68,9% коливань Y залежить від коливань аргументів. Решта залежить від неврахованих факторів.

Оскільки фактичне значення критерію Фішера перевищує табличне, рівняння регресії вважається статистично значущим у цілому. Значення коефіцієнта кореляції 0,83 за шкалою Чеддока свідчить про тісний зв'язок результативного показника з досліджуваними факторами.

Тож на основі проведеного економетричного аналізу можемо визначити, що так як коефіцієнт регресії X1 додатний, що свідчить про пряму залежність між Y та X1: зі збільшенням рівня ВВП на 1 млрд дол. США прями іноземні інвестиції зростають на 0,115 млрд дол. США.

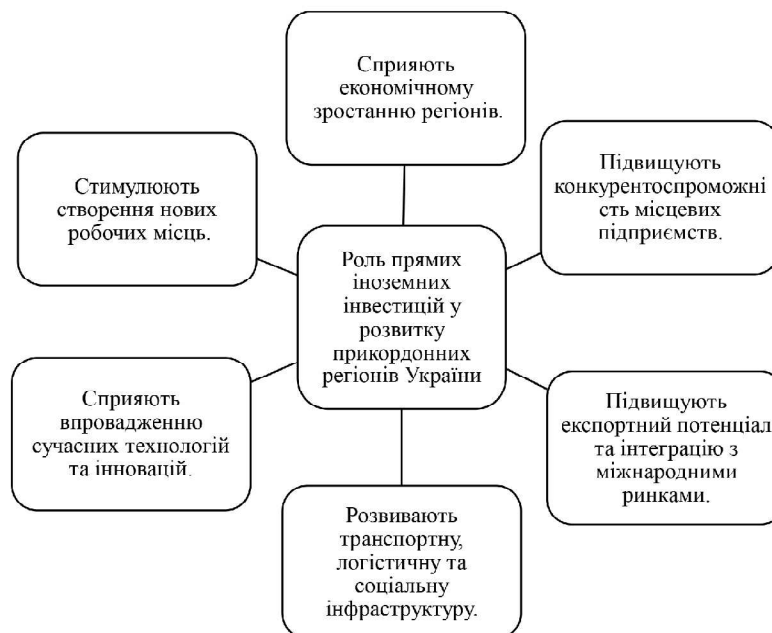

Рис. 2. Роль прямих іноземних інвестицій у розвитку прикордонних регіонів України

Джерело: сформовано на основі [9, 12].

Коефіцієнт регресії X_2 від'ємний, що свідчить про обернену залежність між Y та X_2 : зі збільшенням середньої заробітної плати на 1 млрд дол. США прямі іноземні інвестиції зменшуються на 37,469 млрд дол. США. Для іноземних інвесторів високі витрати на оплату праці можуть робити країну менш привабливою як місце для ведення бізнесу, особливо якщо йдеться про галузі з високою трудомісткістю.

Слід зауважити, що зростання заробітної плати не обов'язково має негативний вплив на економіку — його ефект визначається структурою інвестицій та загальним рівнем економічного розвитку країни. У державах із високою продуктивністю праці підвищення зарплат може відбуватися паралельно зі зростанням обсягів інвестицій. Проте, у досліджуваній моделі виявлено саме зворотну залежність.

У цьому контексті особливу увагу слід приділити прямим іноземним інвестиціям, оскільки вони відіграють ключову роль у розвитку прикордонних регіонів України. Їхній вплив на економіку регіонів наочно відображено на рис. 2.

1. Сприяння економічному зростанню регіонів — прямі іноземні інвестиції забезпечують стабільний притік фінансових ресурсів у прикордонні регіони, що створює основу для активізації економічної діяльності. Завдяки цьому відбувається розширення виробничих потужностей, модернізація підприємств та збільшення обсягів регіонального ВВП. Крім того, ПІІ стимулюють розвиток малого та середнього бізнесу, сприяють появі нових галузей економіки та формують конкурентне середовище, що підвищує загальну ефективність економіки регіону. Інвестиційна активність також створює мультиплікаційний ефект: зростання доходів підприємств і населення стимулює внутрішнє споживання, розвиток послуг і додаткові фінансові надходження до місцевих бюджетів, що, у свою чергу, дозволяє реалізовувати інфраструктурні та соціальні проекти.

2. Створення нових робочих місць — інвестиційні проекти призводять до розширення підприємств, відкриття нових виробничих підрозділів та збільшення зайнятості місцевого населення.

3. Підвищення конкурентоспроможності місцевих підприємств. Завдяки залученню іноземного капіталу та досвіду інвесторів, регіональні підприємства здобувають нові технології, управлінські підходи та доступ до міжнародних ринків.

4. Впровадження сучасних технологій та інновацій. ПІІ сприяють модернізації виробничих процесів, застосуванню передових технологій і розвитку науково-дослідної діяльності в регіонах.

5. Розвиток інфраструктури. Інвестиції стимулюють покращення транспортної, логістичної, енергетичної та соціальної інфраструктури, що особливо важливо для прикордонних територій.

6. Підвищення експортного потенціалу та інтеграції з міжнародними ринками — ПІІ забезпечують місцевим підприємствам доступ до зовнішніх ринків, сприяють диверсифікації експорту та інтеграції регіональної економіки у глобальні торговельні процеси.

7. Стимулювання транскордонного співробітництва. Інвестиційні проекти створюють умови для спільних еко-

номічних ініціатив із сусідніми країнами, включаючи індустриальні парки, зони вільної торгівлі та логістичні коридори.

8. Формування сприятливого інвестиційного клімату. Присутність іноземних інвесторів стимулює розвиток правової, адміністративної та фінансової систем регіону, створюючи умови для подальших інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції відіграють ключову роль у розвитку прикордонних регіонів України, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць, модернізації виробництва, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та розвитку інфраструктури. Їхнє залучення також стимулює транскордонну співпрацю та інтеграцію регіонів у міжнародні економічні процеси.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Залучення прямих іноземних інвестицій у прикордонні регіони виступає ефективним механізмом їхнього економічного розвитку за умови створення сприятливого інвестиційного середовища. Для цього необхідно зосередитися на модернізації інфраструктури, удосконаленні законодавчої бази та активізації транскордонної співпраці.

Іноземні інвестиції є надзвичайно актуальним питанням сьогодення та важливою складовою сучасних зовнішньоекономічних відносин. Вони не лише сприяють подоланню економічного спаду, а й активізують виробничу діяльність, створюють умови для вирішення складних соціально-економічних завдань, а також стимулюють структурну модернізацію національної економіки.

Таким чином, іноземні інвестиції забезпечують фінансування для розширення виробництва, створення нових робочих місць, розвитку інфраструктури та впровадження сучасних технологій та інновацій. Саме залучення прямих іноземних інвестицій підвищує інвестиційну активність у країні, сприяє її конкурентоспроможності на світовому ринку та відіграє ключову роль у процесі відновлення та розвитку економіки України.

Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні ефективних механізмів залучення прямих іноземних інвестицій у прикордонні регіони, оцінці їхнього впливу на економічний розвиток та інноваційний потенціал.

Література:

- Бовкун О. Статистичний аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні. *Sciences of Europe*. 2022. No 103. С. 33—37. URL: <https://surl.li/psutph> (дата звернення: 28.03.2025).
- ВВП в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 03.08.2025).
- Гобрей М. В. Залучення прямих інвестицій в регіони України та їх вплив на економічний розвиток Закарпатської області. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2020. Вип. 1 (13). С. 147—151.
- Ковель П. М. Аналіз надходження прямих іноземних інвестицій в Україну. *Бізнес-Інформ*. 2024. № 3. С. 87—95.

5. Лазаренко М. І. Вплив прямих іноземних інвестицій на менш розвинені регіони. Бізнес-Інформ. 2024. № 2. С. 56—62.

6. Поліщук Н. В., Тарасов А. А. Аналіз взаємозв'язку обсягів капітальних інвестицій в економіці та обсягами ВВП: оцінка тенденцій. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада 2023 р. Полтава: НУПП, 2023. С. 45—46. URL: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2023/v-mnprk-rfruzpp/materiali-konferencii-23-11-23.pdf#page=46> (дата звернення: 03.08.2025).

7. Прокопенко Н. С., Зіник О. Б. Оцінка доцільності прямих іноземних інвестицій в національну економіку. Науковий журнал "Розвиток міста". 2025. Випуск 2 (06). С. 127—135.

8. Прямі іноземні інвестиції у регіони України за час повномасштабного вторгнення. URL: <https://surl.li/wgezrp> (дата звернення: 03.08.2025).

9. Савченко М. В., Степанюк В. Л. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 6 (276). С. 6—15.

10. Середня заробітна плата (2023). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2023/> (дата звернення: 03.08.2025).

11. Світовий банк в Україні. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 03.08.2025).

12. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. Вісник економічної науки України. 2021. № 2. С. 92—99.

13. Тимоць М., Стахів Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, 2023, № 47. URL: <https://surl.li/echkgu> (дата звернення: 28.03.2025).

References:

1. Bovkun, O. (2022), "Statistical analysis of foreign direct investment in Ukraine", Sciences of Europe, vol. 103, pp. 33—37, available at: <https://surl.li/psutph> (Accessed 28 Mar 2025).

2. Minfin Media (2025), "GDP in Ukraine", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (Accessed 03 Aug 2025).

3. Gobrey, M. V. (2020), "Attracting direct investments into the regions of Ukraine and their impact on the economic development of the Transcarpathian region", Scientific Bulletin of the Mukachevo State University, vol. 1 (13), pp. 147—151.

4. Kovel, P. M. (2024), "Analysis of the inflow of foreign direct investment into Ukraine", Biznes-Inform, vol. 3, pp. 87—95.

5. Lazarenko, M. I. (2024), "The impact of foreign direct investment on less developed regions", Biznes-Inform, vol. 2, pp. 56—62.

6. Polishchuk, N. V. and Tarasov, A. A. (2023), "Analysis of the relationship between the volume of capital investments in the economy and the volume of GDP: assessment of trends", Rozvytok finansovoho rynku v Ukraini: zahrozy, problemy ta perspektyvy: materialy V Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii

[Development of the financial market in Ukraine: threats, problems and prospects: materials of the V International Scientific and Practical Conference,], Poltava, Ukraine, 23 November, pp. 45—46, available at: <https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2023/v-mnprk-rfruzpp/materiali-konferencii-23-11-23.pdf#page=46> (Accessed 03 Aug 2025).

7. Prokopenko, N. S. and Zinyk, O. B. (2025), "Assessment of the feasibility of direct foreign investments in the national economy", Scientific journal "City Development", vol. 2 (06), pp. 127—135.

8. Institute of Analytics and Advocacy (2024), "Foreign direct investment in the regions of Ukraine during the full-scale invasion", available at: <https://surl.li/wgezrp> (Accessed 03 Aug 2025).

9. Savchenko, M. V. and Stepaniuk V. L. (2024), "Attracting foreign investments into the economy of Ukraine: trends, problems and prospects for post-war recovery", Current problems of economy, vol. 6 (276), pp. 6—15.

10. Minfin Media (2023), "Average salary", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2023/> (Accessed 03 Aug 2025).

11. Bank (2025), "World Bank in Ukraine World", available at: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (Accessed 03 Aug 2025).

12. Sokolovska O. M. (2021), "Foreign direct investment in the economy of Ukraine: status and problems of attraction", Bulletin of Economic Science of Ukraine, vol. 2, pp. 92—99.

13. Tymots, M. and Stakhiv, H. (2023), "Financial aspects of attracting foreign investment under martial law", Ekonomika ta suspilstvo, vol. 47, available at: <https://surl.li/echkgu> (Accessed 28 Mar 2025).

Стаття надійшла до редакції 05.09.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663